

El finançament de la recerca arqueològica a Catalunya

Resulta d'una obvietat quasi ofensiva justificar la importància del finançament per al desenvolupament de la recerca arqueològica, però la veritat és que la complexa evolució de la disciplina (nous actors, creixement exponencial de l'arqueologia de gestió, insuficiència dels recursos i fonts tradicionals de la recerca bàsica, manca de fórmules capaces de rendibilitzar científicament les anomenades urgències, confusa situació entre les direccions generals del Patrimoni Cultural i de Recerca...) i la repercussió de l'actual escenari econòmic (crisi del totxo, debat sobre el model de finançament, retallades pressupostàries...) sobre les polítiques governamentals en àmbits com la cultura, el patrimoni o la recerca, el fan encara més oportú i, ens atreviríem a dir que necessari.

La consolidació dels dos grans instituts de recerca (IPHES, ICAC), les convocatòries d'ajuts als grups de recerca com SGR-DGR (2005 i 2009) i EXCAVA2006, altres iniciatives de l'AGAUR i la subvenció de projectes homologats pel Ministerio de Educación y Ciencia, així com la creixent tendència dels investigadors i de les investigadores a desenvolupar estratègies de R+D+I, vinculant el finançament de la recerca bàsica a l'aplicada i, fins i tot, a la prestació de serveis i associant la recerca pura i dura als projectes de recuperació del patrimoni i presentació al públic, són elements positius que expliquen l'increment de la investigació arqueològica, però no amaguen una situació crítica. L'arqueologia catalana ha perdut el lloc privilegiat que

ocupava i fa temps que ha deixat de ser referència en el marc de l'Estat. No toca ara aprofundir en el perquè, però per començar resulta evident la superior inversió en patrimoni o les iniciatives legislatives desenvolupades en altres comunitats autòniques, que reflecteixen directament una major confiança de les respectives administracions en les polítiques públiques i en les potencialitats del patrimoni arqueològic com a recurs sociocultural i econòmic.

El lector o la lectora trobarà en el dossier aportacions ben diferents pel que fa a l'autoria, l'enfocament i les opinions defensades, o pel que fa a l'àmbit tractat i l'ambició o amplitud del plantejament, etc., però totes elles centrades en aspectes del finançament de la recerca arqueològica al nostre país. El Consell de Redacció va decidir, ara fa dos anys, programar aquest dossier coincidint en el temps amb l'inici del debat promogut pel Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació i la Direcció General de Patrimoni Cultural. El procés ha culminat fa uns mesos amb la presentació del pla d'acció integral de govern (PAI) inspirat pel Pla Integral d'Arqueologia de Catalunya (PIACAT); el text complet es pot consultar a <www.piacat.cat/pai.html>. En la mesura que el PIACAT-PAI vol determinar l'arqueologia catalana dels propers anys, ens ha semblat oportú incorporar també al dossier una ressenya sobre el procés d'elaboració, els documents resultants i el pla d'acció del Departament.

Finançament de la recerca arqueològica a Catalunya. Reflexions sobre la recerca programada

Francisco Gracia Alonso

L'organització actual de la recerca arqueològica a Catalunya es va iniciar arran del decret de 27/05/1980 (DOGC 28/05) sobre transferències a la Generalitat de competències, funcions, serveis, organismes i unitats adscrites a les Diputacions catalanes. Així, van ser traspassats el Servei de Catalogació i Conservació de Monuments i l'Institut de Prehistòria i Arqueologia de la Diputació de Barcelona; i el Servei d'Investigacions Arqueològiques i de Conservació i Catalogació de Monuments de la Diputació de Girona. El decret 115/1980 de 23/06/1980 (DOGC 23/07) creà la Direcció General del Patrimoni Cultural que englobà les competències sobre arqueologia, i pel decret 295/1980 (DOGC 07/01/1981) es crearen el Servei d'Arqueologia i la Comissió Assessora en el si de la Direcció General del Patrimoni Cultural. Poc temps després, el RD 1010/1981 de 27/02/1981 (BOE 01/06) transferia els serveis i funcions que en matèria d'excavacions arqueològiques l'Estat prestava a Catalunya, amb una dotació global, procedent de la DG BBAA de 235.926.000 PTA, de les quals només 11.000.000 PTA corresponien a despeses relacionades amb la recerca i valoració del Tesoro Artístico Nacional, quedant sense determinar els relatius a despeses per a excavacions arqueològiques.

Aquest fet propicià, ja amb competències plenes, el decret 155/1981 d'11/06/1981 (DOGC 01/07), aprovant la normativa d'excavacions arqueològiques a Catalunya; l'article 9è de la normativa indicava que "les despeses que originin els treballs d'excavació aniran a càrrec del concessionari, si bé la Direcció General del Patrimoni Cultural, d'acord amb el programa general d'excavacions arqueològiques, podrà subvencionar aquelles excavacions que consideri oportú". Posteriorment s'establí en una Ordre de 16/11/1981 (DOGC 02/12) els criteris del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació per atorgar les subvencions en l'àmbit de l'arqueologia, dirigides a "les institucions i els tècnics que tinguin encomanada l'execució del programa de conservació i investigació del patrimoni arqueològic aprovat pel Servei d'Arqueologia".

D'ençà d'aquest moment, el Servei d'Arqueologia ha desenvolupat una important tasca en l'aprovació i el control dels permisos d'intervenció arqueològica. Entre els anys 1981 i 2004, atorgà un total de 8.465 permisos d'excavació, 2.185 d'ells corresponents a intervencions programades i 6.280 a excavacions d'urgència, preventives i tasques d'adequació de jaciments arqueològics. Aquest nombre s'ha incrementat

lògicament al llarg dels anys 2005-2008, i aquest darrer any ha arribat a la xifra de 1786 intervencions, com es pot veure en els quadres adjunts pel que fa a les programades. Cal dir, però, que la tasca feta no s'ha vist reflectida en un augment exponencial del coneixement com caldria suposar a la llum de les dades indicades, car una gran part de les intervencions romanen inèdites i, per tant, s'incompleix no només el text de la llei que obliga a la publicació de les intervencions, sinó també el mandat social derivat de les inversions de fons públics en tasques de recerca. Les sèries de monografies i la *Tribuna d'Arqueologia* editades pel Servei d'Arqueologia, si bé reflecteixen una part del treball fet, són sens dubte insuficients per cobrir aquesta mancança. S'ha treballat molt però s'ha divulgat la informació molt poc, i és evident que arran del desenvolupament de les TIC existeixen fórmules relativament assumibles per solucionar-ho.

Cal reflexionar sobre el procés d'inversió seguit al llarg d'aquests anys. Com s'ha indicat, la idea inicial del decret 155/1981 consistia a proporcionar als investigadors un ajut financer complementari per desenvolupar la recerca, però, de fet, i fins a la darrera remodelació de la normativa al 2008, aquestes subvencions s'han convertit a la pràctica en el suport essencial de les intervencions programades, atès que només en un reduït nombre de casos —tot i que creixent als darrers anys— s'han cercat vies de finançament complementàries i/o substitutòries de les quantitats gestionades pel Servei d'Arqueologia. Especialment des de les Universitats no s'ha paït el canvi de model sofert per l'arqueologia a Catalunya d'ençà el 1981. La recerca programada, aleshores majoritària, ha vist com minvava progressivament enfront de les intervencions d'urgència, en un marc en què l'activitat ha sortit de les antigues seus per concentrar-se, amb el suport i l'empenta de l'administració, en el sector privat i els organismes públics (locals, comarcals, i centrals) que executen i gestionen la major part de l'activitat. El diàleg entre Universitats i Servei d'Arqueologia potser no ha estat tampoc gaire fluid, i ací es troba una de les claus de les queixes per part de les primeres.

Convé matisar també què entenem per imports dedicats a la recerca arqueològica per la Generalitat i la seva distribució. Una gran part de les infraestructures necessàries per al treball dels grups de recerca i els investigadors han estat cobertes des de la conselleria responsable de les Universitats (amb diferents noms al llarg d'aquests anys) dins de les convocatòries d'avaluació i finançament dels Grups de Recerca Consolidats (SGR), el Programa d'Infraestructura de Recerca (PIR) i d'altres convocatòries específiques adreçades a les Universitats, o bé als investigadors com ara els ajuts Batista i Roca. Uns altres programes han dotat places d'investigadors permanents o temporals (ICREA, Beatriu de Pinòs) als centres de recerca per potenciar l'activitat. Tanmateix, el finançament de bona part de la tasca arqueològica s'ha beneficiat dels programes I+D del MEC, el Ministeri d'Afers Exteriors i la Unió Europea, per esmentar els més representatius. Això vol dir que, almenys pel que fa a les Universitats i els instituts de recerca (ICAC i IPHES) les necessitats bàsiques s'han assolit de forma suficient al llarg, com a mínim, dels darrers quinze anys, i els resultats ob-

tinguts en formació, recerca, impacte i difusió, han constituït un actiu important. Tant és així, que les subvencions aportades per la Generalitat fins a l'any 2008 per a recerca arqueològica bàsica s'han destinat essencialment al treball en els jaciments arqueològics inclosos en gran part en els programes i projectes desenvolupats dins l'àmbit universitari.

Però justament ací radica una gran part del problema. L'administració catalana (Conselleria de Cultura/Servei d'Arqueologia) no sempre ha apostat per donar suport prioritari als projectes de recerca, tant pel que fa a la planificació com a l'atribució de recursos econòmics. L'anàlisi de les xifres disponibles indica clarament que les prioritats han estat sempre les intervencions d'urgència, en una proporció de tres a un en permisos, i encara amb una més gran desigualtat pel que fa als fons destinats. Així, per exemple, l'any 1996 es destinaren a intervencions arqueològiques i projectes de recerca 12.411.000 PTA, d'un total de 30.411.000 PTA destinades a *subvencions* que incloïen tres convenis específics amb la UAB-DIASA per a l'excavació de Can Roqueta (6.000.000 PTA), l'Ajuntament de Gavà pel conjunt de les mines prehistòriques (4.000.000 PTA) i l'Ajuntament de Mataró (2.500.000 PTA), a més de la compra de la vil·la romana de Corbins (5.000.000 PTA) i el funcionament del laboratori de C14 de la UB (500.000 PTA). Ben al contrari, els fons destinats a excavacions d'urgència sumaren 40.714.646 PTA d'un total de 174.345.161 PTA destinats al capítol d'*inversions*, on la major part dels fons es destinaren a un pagament de l'expropiació del Teatre Romà de Tarragona (100.000.000 PTA), i 18.180.926 PTA a la consolidació i adequació de jaciments (uns sis milions més dels destinats a la recerca bàsica), a més de 5.078.573 PTA per excavacions a càrrec de l'1% cultural; 9.993.857 PTA per consolidacions i adequacions a càrrec de l'1% cultural; i 377.789 PTA per equipaments d'arqueologia subaquàtica. Aquesta desproporció es manté en l'actualitat com es pot veure als quadres adjunts. Com a administració que no ha comptat fins fa poc amb institucions de recerca pròpies i/o participades, amb l'excepció del MAC amb els seus condicionants específics, les seves prioritats s'han orientat cap a la prevenció, la documentació i la protecció, un objectiu vàlid que ha donat com a resultat la potenciació de l'activitat privada en el sector, una decisió, però, que no ha estat acompanyada per un igual tractament vers la recerca programada.

Si les diferències econòmiques en contra de les programades ja són prou sagnants, fins al punt que impedeixen la realització de campanyes llargues amb resultats clars i definits en poc temps, encara ho és més la quantitat dels ajuts. Tot i que la pròpia definició del concepte subvenció, recollida a les bases de les convocatòries, indicava —però no exigia— fins al 2007 la demostració d'un cofinançament a les intervencions atès que els ajuts s'haurien de considerar només com una part dels pressupostos, a la pràctica, i en la major part dels casos, aquesta quantitat ha estat l'única disponible per atendre les despeses del treball de camp. Per això, és qüestionable que, per exemple, l'any 2006, l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura aprovés 131 projectes de recerca programada dels 1.679 permisos d'excavació

concedits, al costat de 1.525 per a intervencions preventives, i 23 per a intervencions d'urgència. Del total de 2.753.890,14 € destinats a subvencions i inversions, només 100.000 € es destinaren per concurrència pública a les Universitats. Els ens locals obtingueren 500.000 €, les entitats privades 84.735 €, i les empreses 1.000.000 €; mentre que al mateix període es destinà més del triple (325.000 €) a excavacions d'urgència, i cinc vegades i mitja més (565.198,14 €) a tasques de consolidació i adequació del patrimoni arqueològic. Dels 63 jaciments que reberen ajuts pels treballs d'excavació programats, només 4 obtingueren més de 10.000 €, 49 menys de 6.000 € (és a dir, 1.000.000 de les antigues PTA), i d'aquests 26 menys de 3.000 €, amb casos extrems de subvencions entre 800 i 1.000 €, quantitats que clarament no haurien de permetre plantejar un treball de recerca en profunditat, tot i la professionalitat dels seus responsables. Essent evident que les subvencions es relacionen directament amb el programa de treballs que cal realitzar i les peticions fetes, les quantitats atorgades com a subvenció no responen a la lògica de concentrar esforços, sinó més aviat a la de dispersar-los. Per això, no ha de sobtar que 46 dels jaciments amb permís d'excavació aprovat l'any 2006 no van demanar/rebre cap subvenció per part de la conselleria, car les seves fonts de finançament provenen d'altres institucions (MAC, ICAC) que, al seu torn, obtenen els seus recursos també de l'administració, tot i que no computen dins de la despesa en recerca arqueològica programada. Les conclusions —i també l'esperit— d'aquesta política són òbvies.

És del tot evident que l'administració té la potestat de definir i prioritzar els seus camps d'intervenció, i reclamar, com s'ha fet de vegades de forma indirecta i d'altres molt clarament, que la recerca bàsica en arqueologia sigui assumida per les institucions a les quals pertanyen els investigadors, i molt especialment les Universitats, definint un concepte viciat car un 80% del pressupost d'aquestes depèn de la pròpia Generalitat. Això voldria dir que caldria que les Universitats demanessin els fons al mateix govern que ara els proporciona, canviant, però, el destinatari de les peticions, que passaria de Cultura a Universitats (en el cas que, com s'ha reclamat insistentment per part dels rectorats, existís, com així hauria de ser, un departament propi), fet perfectament lògic, però pel que caldria, d'antuvi, una definició clara de competències per part dels mateixos departaments del govern i, en tot cas, establir-ne les necessàries col·laboracions i, fins i tot, traspassos de competències. Una alternativa, gens explotada fins ara, és cercar fons en el món privat, però, com succeeix en altres camps de la cultura, aquesta possibilitat compta, entre d'altres, amb dos problemes: les limitacions de la llei de mecenatge i la poca visibilitat social de la recerca arqueològica bàsica que no permet afegida a les quantitats invertides. Tot i això, aquesta via pot esdevenir bàsica en un futur proper per continuar amb la recerca en camps i jaciments que no compten amb el paraigua corporatiu d'un ens autònom si no es produeix una clarificació i un augment en la definició del concepte de suport a la recerca arqueològica.

L'any 2006, durant el mandat d'en Francesc Xavier Hernández Cardona com a director general de Recerca de la Conselleria d'Universitats, es va convocar el *Programa d'ajuts per al desenvolupament de treballs de camp de prospecció i excavació arqueològiques i paleontològiques internacionals (EXCAVA) 2006* (DOGC 09/03/2006). Aquest programa tenia com a objectiu polític iniciar una col·laboració amb la Conselleria de Cultura per incidir i assumir progressivament una major implicació en la recerca arqueològica programada a Catalunya, diferenciant aquest tipus d'intervencions de les excavacions d'urgència més lligades a la protecció i documentació immediata del patrimoni artístic i arqueològic. Aquesta posició era conseqüent atès que la major part dels projectes de recerca són desenvolupats per Universitats i Instituts de recerca que depenen de l'esmentada conselleria, i concorren habitualment a les convocatòries de l'AGAUR i el DURSI. En funció del camp d'actuació d'ambdues conselleries, el programa EXCAVA es dirigia essencialment a treballs de prospecció i excavació d'impacte internacional. Aquesta limitació va ser entesa, en línies generals, com una restricció de l'àmbit d'actuació per a les peticions que donaven prioritats —com així va ser a la resolució— a les intervencions realitzades fora de Catalunya i/o l'Estat espanyol. Així, EXCAVA articulava intervencions pel període 2006-2008 per un import global d'1.050.000 €.

La resolució de 12/05/2006 va ser relativament sorprenent, car es van dedicar 701.000 € (66,76%) a 14 projectes d'intervenció arqueològica a l'estranger, i 348.000 € (33,24%) a 9 projectes a realitzar preferentment a Catalunya, i, donades les característiques dels jaciments inclosos en aquest darrer grup, és incontestable que molts altres projectes de recerca actius desenvolupats als centres de recerca de Catalunya podrien haver estat objecte d'ajuts amb una convocatòria més explícita pel que fa al concepte "impacte internacional" emprat a l'article 1 i al punt 1 de l'annex de la convocatòria. El programa EXCAVA va ser el resultat de l'intent per part de la DGR de prendre posicions en el camp de la recerca arqueològica, però també de la voluntat de donar continuïtat a les converses endegades amb les administracions d'altres països per establir missions arqueològiques catalanes. El motiu de la rapidesa en la convocatòria i la seva resolució va ser un intent de blindar aquests contactes de projecció exterior envers un possible canvi en el govern de la Generalitat que pogués aturar aquesta iniciativa, fet que es va concretar pocs dies després que es publicués la resolució del programa amb la sortida d'ERC del govern tripartit encapçalat pel president Maragall. Important pels seus objectius i el volum de fons destinats, el programa no ha estat continuat pels següents equips polítics amb responsabilitats a l'AGAUR d'ençà el juny de 2006 i fins al moment de redactar aquest article. Tanmateix, determinats convenis de col·laboració derivats del programa EXCAVA, que s'havien acordat a la primavera de 2007 entre les Universitats i la DGR del Departament d'Innovació, Universitats i Empresa i dels quals s'havien redactat els preceptius convenis, no es van dur a la pràctica per un canvi d'opinió de darrera hora per part de la DGR.

Cal valorar també l'impacte dels dos Instituts de recerca amb seu a Tarragona (ICAC i IPHES) pel que fa a disponibilitat econòmica per a intervencions arqueològiques, un cop superades les fases d'organització dels centres i definició de les seves plantilles. L'esforç pressupostari de la DGU per mantenir i potenciar aquests centres mostra una clara desproporció respecte de la resta de la recerca subvencionada, car només en el primer cas el pressupost puja a 1.857.861,67 € per a l'exercici de 2009, quantitat que inclou despesa corrent i capítol de personal, però que, en tot cas, s'hauria d'imputar com a diners destinats a la recerca arqueològica, tot i que aquesta no superi els 35.000 €. Tot plegat, aquesta inversió constitueix una part fonamental dels plans de futur atès que consolida uns centres de recerca autònoms amb vies de finançament específiques i dotacions superiors a les obtingudes per la recerca programada mitjançant el sistema concurs públic. El fet que diferents programes de recerca sorgits de les Universitats s'hagin anat vinculant a l'ICAC és prou indicatiu d'un traspàs més que de suma d'actius, però en tot cas mostra un model que, si més no, té un futur definit malgrat que no agradi a tothom. Un altre element que cal valorar pel que fa a l'impacte en l'activitat de recerca serà la definició del futur model que substituirà l'actual MAC segons les idees que els responsables polítics del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació han refermat al llarg de 2008 tot i l'oposició (però amb suport tàcit també) de diferents col·lectius d'investigadors, i la disponibilitat per continuar amb els seus projectes actuals, especialment pel que fa a les seues territorials.

Com a resum, és innegable que s'ha de reconèixer l'esforç inversor fet per la Generalitat de Catalunya d'ençà la creació del Servei d'Arqueologia i els traspàs de competències a càrrec de l'estat. Cal aprovar també la tasca realitzada els primers anys, en què es compraren diversos jaciments arqueològics per assegurar-ne la protecció i augmentar el nombre de béns mobles propietat de la Generalitat; i no menys els ajuts a la recerca que han fet possible l'excavació de nombrosos jaciments i campanyes de treball, més de 20.000 hores d'ara. Però aquesta tasca té també punts millorables. Uns de relatius a la gestió, com ara la difusió de la feina feta, veritable forat negre de la recerca arqueològica a Catalunya, i d'altres, estructurals, més difícils de resoldre tot i que els debats del PIACAT desenvolupats el 2008 han incidit de ple sobre ells. Assumint que les subvencions arqueològiques de la Conselleria de Cultura són insuficients per assegurar el manteniment futur de la recerca bàsica programada, car la major part dels fons es dirigeixen a les intervencions d'urgència i d'altres, cal demanar qui haurà d'assumir el finançament de les programades. Evidentment no ho farà la conselleria esmentada car la seva voluntat d'implicació a la baixa ha quedat demostrada en els criteris de 2008, i tampoc el DIUE, amb plantejaments regressius respecte dels intents de 2006.

Deixant de banda els fons privats, els recursos públics han de respondre a convocatòries específiques dirigides a grups de recerca i investigadors. Si es tracta de recerca, i no —inicialment— de protecció del patrimoni, caldria modificar el sistema i separar recerca (programades) de protecció (urgències, tot

i que, evidentment, es tracta també d'investigació) amb una clara definició de recursos que permetés augmentar les quantitats destinades a les primeres. Potser una via seria permetre la inclusió de partides destinades a excavació en les memòries d'activitats que han de realitzar els grups de recerca (SGR) en el moment de fer la seva programació triennial, la mateixa de l'actual sistema de presentació de projectes i sol·licitud de subvencions, car no cal oblidar que les intervencions són un dels elements essencials en el treball de recerca del grup i, en molts casos, la seva principal base de dades. Sigui quin sigui el

panorama resultant pel que fa al finançament de la recerca programada, tot el model es fonamenta en la resposta a una pregunta molt simple: ¿existeix un interès polític per mantenir la recerca arqueològica programada a Catalunya? La resposta a la mateixa qüestió a d'altres comunitats autònomes constitueix un negre precedent.

Francisco Gracia Alonso

Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia
Universitat de Barcelona.

Quadre de quantitats globals per tipus (subvencions, convenis i inversions). A partir de les Memòries del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

Any	Subvencions	Quantitats	Convenis	Quantitats	Inversions	Quantitats
1981	Intervencions d'urgència i intervencions projectes d'investigació	11.135.000 ptes				
1982					Intervencions d'urgència i intervencions projectes d'investigació	4.371.000 ptes.
1983	Intervencions d'urgència i intervencions projectes d'investigació	29.630.448 ptes.				
1984					Plans d'investigació, urgències,	340.641.243 ptes.
1985					Plans d'investigació, urgències	28.624.085 ptes.
1986					Plans d'investigació, urgències, documentació del patrimoni arqueològic, pla de l'atur	105.079.832 ptes.
1987			Convenis	29.774.425 ptes.	Plans d'investigació, actuacions d'urgència, pla de l'atur, expropiacions, consolidació i restauració de jaciments arqueològics	77.684.850 ptes.
1988			Convenis	24.200.000 ptes.	Plans d'investigació, urgències, pla d'atur, expropiacions, consolidació i restauració de jaciments arqueològics	62.832.693 ptes
1989			Convenis	28.549.678 ptes.	Plans d'investigació, actuacions d'urgència, pla d'atur, expropiacions, consolidació i adequació de jaciments arqueològics	118.984.168 ptes.
1990			Convenis	32.882.757 ptes.	Plans d'investigació, actuacions d'urgència, consolidació i restauració de jaciments arqueològics, camps d'aprenentatge, pla d'atur, conveni amb la UB	113.145.162 ptes.
1991		16.000.000 ptes.	Convenis	3.910.547 ptes.	Plans d'investigació, actuacions d'urgència, conveni amb l'Ajuntament de Mataró i el Museu Comarcal del Maresme	148.359.809 ptes.
1992	Actuacions d'urgència, consolidació i adequació de jaciments, intervencions a la N-II	94.286.897 ptes.	Convenis	23.100.000 ptes.	Intervencions arqueològiques en projectes de recerca, convenis, Congrés Internacional d'Arqueologia Clàssica	49.795.000 ptes.
1993	Intervencions arqueològiques projectes de recerca, convenis, Congrés Internacional d'Arqueologia Clàssica, MAC	90.956.904 ptes.	Convenis	187.060.002 ptes.	Expropiacions, convenis, urgències, consolidació i adequació de jaciments arqueològics	95.797.941 ptes

Any	Subvencions	Quantitats	Convenis	Quantitats	Inversions	Quantitats
1994	Intervencions arqueològiques i projectes de recerca, convenis, excavacions a BCIN, restauracions de BCIN	46.753.158 ptes.	Convenis	19.445.314 ptes.	Convenis, expropiacions, adequació i consolidació de jaciments arqueològics, urgències	394.309.584 ptes.
1995	Intervencions arqueològiques i projectes de recerca, subvencions directes a ajuntaments per a fer intervencions arqueològiques	19.438.374 ptes.	Convenis	2.850.000 ptes.	Adequació i consolidació de jaciments, urgències, equipaments per a arqueologia subaquàtica, adquisició de jaciments	72.075.371 ptes.
1996	Excavacions programades, adquisicions, convenis	30.411.000 ptes.	Convenis	13.000.000 ptes.	Excavacions d'urgència, consolidació i adequació de jaciments, 1% cultural, equipaments en arqueologia subaquàtica, expropiacions	174.345.161 ptes.
1997	Convenis	10.000.000 ptes.	Convenis	10.000.000 ptes.	Expropiacions, 1% cultural, excavacions d'urgència, consolidació i adequació	88.796.793 ptes.
1998	Excavacions programades, convenis, institucions privades	28.800.000 ptes.	Convenis	8.100.000 ptes.	Adquisicions, 1% cultural, excavacions d'urgència, consolidació i adequació de jaciments arqueològics	110.574.340 ptes.
1999	Excavacions programades, subvencions a corporacions locals, institucions privades, conveni radiocarboni	33.591.170 ptes.	Convenis	10.050.000 ptes.	Expropiacions, excavacions arqueològiques, 1% cultural, consolidació i adequació de jaciments arqueològics	103.401.281 ptes.
2000	Excavacions programades, subvencions a corporacions locals, institucions privades, conveni radiocarboni, altres	27.100.000 ptes.	Convenis	13.550.000 ptes.	Excavacions d'urgència, consolidació i adequació de jaciments arqueològics	86.271.071 ptes.
2001	Excavacions programades, subvencions a corporacions locals, institucions privades, altres, convenis	28.960.000 ptes.	Convenis	800.000 ptes.	Expropiacions, excavacions d'urgència, consolidacions, equipaments	204.946.587 ptes.
2002	Subvencions a ens públics, corporacions locals i altres, beques, convenis	657.105,95 €	Convenis	436.934,59 €	Expropiacions, excavacions d'urgència, consolidacions de jaciments arqueològics, equipaments	475.163,68 €
2003	Subvencions a ens públics, corporacions locals, entitats privades, empreses, 1% cultural, beques, convenis	1.124.045,07 €	Convenis	535.523,26 €	Expropiacions, consolidacions de jaciments arqueològics, equipaments	1.719.982,00 €
2004	Subvencions a ens públics, corporacions locals, entitats privades, empreses, beques, convenis	1.423.163,22 €	Convenis	513.886,26 €	Expropiacions, magatzems, consolidacions de jaciments arqueològics	1.819.656,07 €
2005	Estudis i treballs tècnics (on s'inclouen les excavacions d'urgència), convenis, beques, subvencions a ens públics, corporacions locals, empreses, entitats sense finalitat de lucre	2.847.689,83 €	Convenis	587.543,07 €	Adequació de jaciments, consolidació de jaciments arqueològics, maquinària, mobiliari, inversió en fons bibliogràfic	378.074,26 €
2006	Excavacions d'urgència, beques, convenis, subvencions de concessió pública i altres corporacions locals	2.944.880,32 €	Convenis	518.400,00 €	Inversions	467.232,00 €

Quadre amb el nombre i el percentatge d'excavacions arqueològiques, i la quantitat destinada. A partir de les dades incloses a les Memòries del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

Any	Excavacions Projectes d'investigació	% d'excavacions projectes d'investigació	Quantitats per excavacions projectes d'investigació	Excavacions d'urgència	% d'excavacions d'urgència	Quantitats per excavacions d'urgència
1981	70	84,34%	No es desglossa: 11.135.000 ptes. (subvencionades 68)	13	15,66%	No es desglossa: 11.135.000 ptes. (subvencionades 68)
1982	106	67,52%	13.065.000 (de les inversions en 144 excavacions)	51	32,48%	951.000 ptes. (de les inversions en 144 excavacions)
1983	120	60,91%	19.152.992 ptes.	77	39,09%	10.487.456 ptes
1984	114	66,28%	10.066.314 ptes.	58	33,72%	5.000.000 ptes.
1985	97	53,30%	17.039.820 ptes.	85	46,70%	11.284.265 ptes.
1986	74	45,40%	18.350.890 ptes.	89	54,60%	7.861.478 ptes.
1987	92	45,10%	18.726.480 ptes.	112	54,90%	34.273.520 ptes.
1988	100	47,40%	23.455.894 ptes.	111	52,60%	13.542.152 ptes.
1989	95	47,03%	30.000.000 ptes.	107	52,97%	55.000.000 ptes.
1990	76	29,92%	No es desglossa: 87.317.054 ptes.	178	70,08%	No desglossa: 87.317.054 ptes.
1991	57	25,33%	No es desglossa: 75.854.547 ptes.	168	74,67%	No es desglossa: 75.854.547 ptes.
1992	55	17,97%	24.695.000 ptes.	251	82,03%	71.077.635 ptes.
1993	60	21,82%	45.356.904 ptes.	215	78,18%	84.258.062 ptes.
1994	56	17,28%	24.100.000 ptes.	268	82,72%	66.417.353 ptes. (subvencionades 53)
1995	50	15,87%	14.609.000 ptes.	265	84,13%	65.581.258 ptes. (subvencionades 82)
1996	60	18,30%	12.411.000 ptes.	268	81,70%	40.714.646 ptes.
1997	59	14,75%	0 ptes.	341	85,25%	37.975.413 ptes. (subvencionades 110)
1998	81	17,53%	27.800.000 ptes. (dins programes de recerca arqueològica, institucions privades, i convenis amb municipis per fer excavacions arqueològiques)	381	82,47%	40.657.887 ptes.
1999	81	16,60%	44.950.290 ptes. (dins programes de recerca arqueològica, institucions privades i convenis amb municipis per fer excavacions arqueològiques)	407	83,40%	63.321.295 ptes. (subvencionades 78)
2000	62	12,25%	23.950.000 ptes.	444	86,75%	71.087.110 ptes.
2001	73	12,48%	26.010.000 ptes. (dins projectes de recerca, corporacions locals per a activitats arqueològiques, institucions privades)	512	87,52%	104.298.752 ptes.
2002	112	17,53%	177.187,00 €	527	82,47%	119.151,01 €

A partir del 2003 es diferencia entre excavacions en projectes d'investigació, d'urgència i preventives:

Any	Excavacions Projectes d'investigació	% d'excavacions projectes d'investigació	Quantitats per excavacions projectes d'investigació	Excavacions preventives	% de preventives	Quantitats Per excavacions preventives	Excavacions d'urgència	% d'urgències	Quantitats per Excavacions d'urgència
2003	136	16,33%	60.101 € (+111.020 € entre programades i preventives)	670	80,43%	37.000 € (+111.020 € entre programades i preventives)	27	3,24%	137.095,76 €
2004	183	13,5%	96.751,00 €	1151	84,88%	161.370,00 €	22	1,62%	170.000 € ¹
2005	133	9,02%	198.214,91 €	1312	89,01%	417.150,45 €	29	1,97%	293.513,90 €
2006	132	7,85%	293.745 €	1526	90,78%	1.581.255 €	23	1,37%	325.000 €
2007	142	8,19%	293.745 €	1575	90,83%	1.581.255 €	17	0,98%	325.000 €

1. Cota Zero

Quantitats globals destinades a excavacions i el percentatge que representen en relació amb el pressupost del Departament de Cultura

Any	Quantitats per excavacions	Pressupost Departament de Cultura	% del Departament de Cultura
1981	11.135.000 ptes.	1.009.054.556 ptes.	1,10%
1982	14.016.000 ptes.	3.252.782.121 ptes.	0,43%
1983	29.640.448 ptes.	4.664.062.128 ptes.	0,63%
1984	15.066.314 ptes.	4.112.133.997 ptes.	0,36%
1985	28.324.085 ptes.	5.462.355.342 ptes.	0,51%
1986	26.212.368 ptes.	5.523.793.441 ptes.	0,47%
1987	53.000.000 ptes.	7.840.833.271 ptes.	0,67%
1988	39.698.046 ptes.	8.622.104.071 ptes.	0,46%
1989	85.000.000 ptes.	12.022.449.085 ptes.	0,70%
1990	87.317.054 ptes.	16.621.033.677 ptes.	0,52%
1991	75.854.547 ptes.	19.004.319.491 ptes.	0,39%
1992	95.772.635 ptes.	21.289.412.939 ptes.	0,44%
1993	129.614.966 ptes.	22.419.543.925 ptes.	0,57%
1994	90.517.353 ptes.	22.758.284.425 ptes.	0,39%
1995	80.190.258 ptes.	18.624.969.940 ptes.	0,43%
1996	53.125.646 ptes.	37.277.004.825 ptes.	0,14%
1997	37.975.413 ptes.	29.348.978.405 ptes.	0,12%
1998	68.457.887 ptes.	31.448.394.217 ptes.	0,21%
1999	108.271.585 ptes.	33.377.113.357 ptes.	0,32%
2000	95.037.110 ptes.	31.236.175.483 ptes.	0,30%
2001	130.308.752 ptes.	32.472.000.000 ptes.	0,40%
2002	296.338,01 €	227.384.780,26 €	0,13%
2003	345.216,76 €	242.307.000 €	0,14%
2004	428.121,00 €	194.865.000,00 €	0,21%
2005	908.879,26 €	239.838.922,00 €	0,37%
2006	2.200.000,00 €	275.366.900 €	0,79%
2007	2.200.000,00 €	607.478.200 €	0,36%

El finançament de la recerca arqueològica a Catalunya

Josep Maria Fullola

Quasi tres dècades de competències exclusives en temes d'excavacions arqueològiques ens han de donar una visió prou distant i profunda per poder analitzar les circumstàncies que han condicionat el desenvolupament de la recerca arqueològica del país, lligada, indefectiblement, al finançament.

En efecte, el BOE núm 130 del dia 1 de juny de 1981 publicava el Reial Decret 1010/1981 de 27 de febrer sobre el traspàs de funcions i serveis del Ministeri de Cultura a la Generalitat de Catalunya. En la seva pàgina 12069 s'especificaven les dues úniques partides destinades a temes arqueològics, dins l'apartat procedent de la Dirección General de Bellas Artes, Archivos y Bibliotecas: "*Concepto 03.621, para los gastos que ocasionen la investigación y la valoración del Tesoro Arqueológico Nacional, 11.000.000 pts; concepto 03.254.1, gastos especiales para excavaciones arqueológicas, a determinar.*" Sembla que la determinació de la quantitat d'aquest segon concepte mai no va arribar a concretar-se, i tot el que es va rebre van ser aquests 11 milions de pessetes de l'any 1981 (comunicació personal G. Hernández).

Es dotava, així, de contingut econòmic un Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya llargament desitjat i no menys llargament debatut en el procés assembleari dels darrers anys setanta (Hernández 1992). El moviment de base que buscava organitzar l'arqueologia del país es desmembrà per si mateix, possiblement per la radicalitat de les seves propostes, que moltes vegades amagaven ambicions personals. Finalment la carta fundacional del Servei fou "signada" el 4 de desembre de 1980 (Decret 2951/1980); l'ens s'integrava a la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura, creat a penes set mesos abans. Les idees de Miquel Tarradell, bon coneixedor de les estructures creades per Bosch Gimpera en els anys vint i trenta, acabaren imposant-se, de la mà del conseller Max Cahner, que diposità en Tarradell tota la confiança per bastir el Servei.

Ve d'aquí la contradicció bàsica del finançament de l'arqueologia catalana? La resposta és sí, indubtablement. Heretem de les estructures estatals la idea que la recerca en arqueologia, les excavacions programades que fan les institucions adients (universitats, CSIC, museus...), es fa des de les estructures administratives que s'encarreguen de la salvaguarda patrimonial (*Bellas Artes, Archivos y Bibliotecas* és el nom de la Direcció General de la qual procedeixen els fons traspassats). La Comissió General de Excavacions Arqueològiques que s'ocupava del tema penjava d'aquesta mateixa Direcció General, depenent del Ministeri d'Educació Nacional.

L'herència que ens queia a sobre ens suggeria que la recerca en arqueologia s'havia fet i s'havia de seguir fent des de Patrimoni. No existien llavors, entre els anys quaranta i els setanta del segle xx, estructures

específicament dedicades a la recerca en general que poguessin fer-se càrrec de la gestió administrativa i econòmica de les excavacions arqueològiques. Quan es creen la Generalitat, el Departament de Cultura i el Servei d'Arqueologia, tornem a ensopegar amb la mateixa pedra, tot i que el país es dota l'any 1980 de la CIRIT (Comissió Interdepartamental d'Investigació i Innovació Tecnològica), òrgan encarregat de coordinar i gestionar la recerca a Catalunya. Més endavant apareixerà ja una Direcció General de Recerca, que orientarà les activitats del sector, però que sempre tindrà un paper molt petit en aspectes de finançament directe de la recerca.

I aquí se'ns fa palesa la contradicció que esmentàvem més amunt. La Direcció General de Recerca, lligada a diferents departaments al llarg dels anys (Presidència, Universitats i ara Innovació, Universitats i Recerca), mai no ha pogut / volgut jugar un paper cabdal en el finançament de la recerca, l'arqueològica o qualsevol altra. I des del Departament de Cultura, amb una Direcció General de Patrimoni, s'ha qüestionat manta vegades la seva "obligació" de finançar la recerca arqueològica. De la boca de diversos directors generals hem sentit que els diners rebuts eren per a consolidar i posar en valor el patrimoni, però mai no eren per generar-lo en forma d'excavacions arqueològiques. L'absurd de les contradiccions va arribar al límit suprem quan els anys 1996 i 1997 les subvencions van desaparèixer i tothom va haver d'espavilar-se per trobar altres fonts de finançament (ajuntaments, diputacions, projectes de recerca universitaris, etc.) que fins aquell moment havien estat complementàries de les que donava el Servei.

Altres companys que escriuen en aquest dossier han aprofundit en el tema precís de les quantitats esmerçades en arqueologia al llarg dels anys; no hi entraré, per tant. Tendim sempre a dir que aquestes quantitats són minses, inferiors al que el país es mereix, per riquesa patrimonial, per estructures de recerca i per tradició. Em reafirmo en aquesta idea, en cadascun dels tres motius que esmento: un país ric en arqueologia es mereix més recursos des de la Conselleria que vetlla pel patrimoni, per la seva conservació i per la seva generació mitjançant la recerca; les estructures de fa trenta anys fins ara han millorat, indubtablement, però llavors ja n'existien de capacitades per fer front a una recerca capdavantera, tendència que s'ha mantingut i incrementat; i els antecedents històrics del primer terç del segle xx, i fins i tot anteriors, han significat un fonament sòlid sobre el qual hem anat bastint el que tenim ara, un edifici que trontolla periòdicament al ritme dels canvis polítics i dels pressupostos.

Entre els investigadors que treballem en projectes de recerca programats a mitjà termini des de centres com les universitats o els museus hi ha l'opinió generalitzada que les nostres excavacions s'han anat quedant a la cua de les prioritats del Servei, de la Direcció General i de la Conselleria. Som conscients que el panorama social de l'arqueologia ha canviat cap a millor des de les lleis de Patrimoni, l'estatal de 1985 i la catalana de 1993. L'obligatorietat d'informes previs en obres i de la contractació d'un arqueòleg en molts municipis, així com la conscienciació soci-

al creixent sobre els problemes arqueològics ha fet que el senzill entorn de principis dels anys vuitanta (molta recerca programada des de les universitats, poques urgències) s'hagi capgirat. Ara quasi tot el que es relaciona amb l'arqueologia va a través de les empreses, i els centres de recerca han anat quedant en un semioblit que és palès en les quantitats destinades a ambdós conceptes al llarg dels tres darrers decennis.

Tot i això, seguim creient que la recerca "programada", la que es dissenya a mitjà i llarg termini dels centres esmentats, no tan sols no ha de desaparèixer sinó que s'ha de potenciar. Què posarà en valor la Direcció General de Patrimoni si atura la recerca programada durant uns anys?; qui li generarà els nous elements patrimonialitzables?

La societat i la ciència exigeixen una rendibilitat en aquest sector, en forma de jaciments visitables, d'obres científiques i de divulgació, d'exposicions i de mil formes més de fer arribar a tothom els resultats de les inversions. La missió no és tan sols de la Conselleria, però la seva implicació no ha estat, en absolut, capdavantera ni engrescadora en aquests dos sentits: en el científic, cal esmentar la Tribuna d'Arqueologia i les escasses publicacions aparegudes, en relació amb el volum d'informació generat; en el divulgatiu, poquíssimes exposicions i l'intent de les rutes de visita (ibers, art rupestre...). És poc per justificar-se davant una societat que hauria de ser més exigent i d'un món científic que es va veient progressivament marginat.

La programació de la recerca ha estat una cosa que els centres hem anat fent seguint projectes plurianuals, vagament assumits pel Servei. Moltes vegades la coherència científica, que ens portava a demanar excavacions a terres lleidatanes, tarragonines i barcelonines dins d'un mateix projecte, es veia desmembrada pels requisits administratius. El mateix Servei mai no va arribar a posar en marxa una prioritització de projectes o d'intervencions, tot i que se'n va parlar diverses vegades a les Comissions Assesores dels anys vuitanta i d'inicis dels noranta. Hauria estat molt oportú fer-ho, sempre que s'assegurés una subvenció bàsica i suficient per als projectes no priorititzats; però la idea era abocar tots els recursos ara en vil·les romanes, ara en poblats ibèrics, ara en jaciments paleolítics, i eliminar les subvencions per a tot allò que no fos prioritari; els que ens hi vam oposar en el seu moment crec que teníem raó: prioritzar, sí, però desabastir el 80% del sistema, matar-lo, parlant clarament, no podia ser.

Els recursos humans i materials, no econòmics, que ha tingut el Servei han estat també minsos fins a aquests darrers anys, en què un mínim increment ha permès no empitjorar l'atenció de les inspeccions territorials de les intervencions o la gestió pròpiament administrativa dels permisos i de les subvencions. La idea de crear centres territorials, que ara ens sembla tan normal, fou un pas endavant quan s'establí a principis dels vuitanta. Però els amplis territoris assignats, enormes en el cas de Lleida, i la migradesa de les compensacions econòmiques acabaren reduint el sistema, bo sobre el paper, a un joc administratiu. La bona voluntat i disposició de quasi tots els arqueòlegs i administratius del Servei han fet anar

rutllant el sistema, però sempre amb mancances evidents, desateses per les instàncies superiors de les conselleries corresponents.

Ens pertoca també opinar sobre la gestió econòmica, sense tornar a insistir en la migradesa dels recursos dineraris. La inflexibilitat dels interventors, comprensible dins d'uns límits lògics, va dificultar molt, en els primers anys, les justificacions de les despeses reals fetes durant una campanya d'excavacions. Un cop conegudes les drecceres legals, van arribar la sequera absoluta dels anys 1996 i 1997 i els retards en la discussió, comunicació i distribució efectiva de les quantitats atorgades a cada intervenció. Un any perquè es preparaven eleccions, un altre perquè encara no havien aterrat els nous càrrecs, un altre més per una crisi de govern, o un canvi en la conselleria, o un endarreriment del pressupost, el cas era que arribaven les dates d'excavació i ni tan sols sabíem si hi hauria diners, ni quants n'hi hauria en cas positiu. Planejar una campanya amb aquestes perspectives era un acte d'il·lusionisme i d'enginyeria econòmica que pocs grups podien afrontar amb èxit més d'un any. I no hi ha remei, el 2008 ha tornat a ser igual, i així fins quan...?

Quines repercussions ha tingut tot això en el camp de la recerca universitària? Una de molt important, predicada també pel Servei, amb raó: la diversificació, quan això era possible, de les fonts de finançament de cada actuació (diputacions, ajuntaments, consells comarcals, línies d'ajuts de l'AGAUR o projectes com els del Ministerio de l'Estat o els Grups de Recerca de Qualitat, entre d'altres). Però sempre la base de tot és el permís i la subvenció del Servei, que haurien d'estar a punt, inexcusablement, abans de principis de juny. Després les institucions de recerca que tenen programes a mitjà termini ja s'encarreguen de fer-los anar endavant i a obtenir resultats que es plasmen en les memòries preceptives i també en tesis doctorals, llibres o articles científics. Una altra cosa és el material arqueològic obtingut per les empreses en les seves actuacions preventives o d'urgència; massa sovint aquestes restes arqueològiques queden en l'oblit, amb una memòria justificativa més administrativa que científica, tot i que sempre hi ha casos excepcionals que poden desmentir l'absolutisme d'aquesta afirmació. En general, però, podem afirmar que el món de la recerca universitària ha anat passant a un segon o tercer nivell de prioritat dins el concepte de l'administració de l'arqueologia del país. Aquest fet ens sembla una desconexió imperdonable entre dues realitats complementàries i inseparables per a la coherència i per a la millora de la consciència patrimonial de Catalunya, la recerca i la difusió dels seus resultats.

Com a reflexió final deixeu-me que alabi el voluntarisme i la bona fe de molts dels que han passat durant aquestes tres dècades per l'administració; gràcies a ells s'han salvat situacions de col·lapse, retards imperdonables i postures incongruents procedents de nivells superiors. Però tot això no ens excusa de voler millorar; de voler que els pressupostos siguin suficients i que permetin que Catalunya assoleixi un nivell òptim, evidentment més alt que l'actual, en temes relacionats amb l'arqueologia i la seva gestió.

Bibliografia

HERNÁNDEZ, G. (1992). L'Assemblea d'Arqueologia de Catalunya: una assignatura pendent. *Cota Zero*, 8: 11-23.

Josep M. Fullola Pericot
Catedràtic de Prehistòria de la UB i
director del SERP

Treball inclòs en el GRQ 2009 del SERP i en el
HAR2008-00103 del MICINN

El finançament en arqueologia: un punt de vista des d'una empresària del sector

Jordina Sales Carbonell*

Presentació

Baixeu el nivell intel·lectual i cultural de la societat i afegiu-hi un bon pessic d'avarícia (econòmica, principalment). El resultat, que esdevé letal, es pot definir com "deshumanització" i porta, irrevocablement, que la societat formuli preguntes del tipus: "per què serveix l'arqueologia?". A partir d'aquest moment el finançament esdevé el cavall de batalla de la nostra estimada disciplina, i malauradament la pregunteta és formulada amb força insistència, tant pel "poble ras" com per més d'un responsable polític. Amb aquests ingredients bàsics sobre la taula i aquests xefs ja podem començar a cuinar un plat impossible, "el finançament en arqueologia", que gairebé és com pretendre practicar l'alquímia (treure or de les pedres, ves quina ironia!).

Quins problemes ens trobem les empreses d'arqueologia respecte al concepte finançament? Cal anotar que no represento tot el sector, només la meua pròpia empresa, però crec que moltes de les qüestions que s'exposen a continuació es poden fer extensives a gairebé tot el sector.

Definició i factors

Segons el Diccionari de l'IEC, "finançament és l'acció de finançar", i finançar vol dir "proveir el capital", altrament dit "pagar". La definició és clara, però per desenvolupar-se en el sector de l'arqueologia i, més concretament, en el marc d'una empresa privada es depèn, a saber, de dos factors bàsics dels quals sorgiran els "pagadors": el polític i el social.

Pel que fa al factor polític, és un fet objectiu que als governs, siguin del color que siguin, i als sindicats (no tant pel que diuen sinó per com actuen) no els agraden gens les PIMES. Ells volen grans empreses i no es tallen un pèl a l'hora de manifestar-ho: "campions nacionals", "empreses líders", "màxima competència", "diversificació internacional", "màximes garanties", "creixements exponencials dels beneficis" són expressions típiques per descriure el que ells consideren objectius raonables de les empreses, però que òbviament no encaixen amb la nostra realitat. Si a més de PIME l'empresa és d'arqueologia (totes les empreses d'arqueologia són PIMES) no cal seguir malgastant paraules.

Pel que fa al factor social, oferim uns serveis i exercim una professió, en principi com qualsevol altra, dins un context de lliure mercat, on la llei de l'oferta i la demanda regeix el nostre dia a dia. Ara bé, a quin promotor, privat o públic, li interessa pagar més per un arqueòleg de més nivell? La meua experiència em diu que cap. El promotor (no mecenes) vol que l'empresa d'arqueologia li "netegi" el solar, i punt. Buscarà, doncs, l'oferta més barata, no la més adequada en relació qualitat/preu. Si tinc un problema de salut i només me'l pot solucionar un metge amb consulta privada, faré tot el possible per pagar el que em demani i punt, no em posaré en mans d'un metge novell o poc reputat per molt que estigui col·legiat i autoritzat per exercir, ni que el preu sigui cent cops menor. El mateix podríem dir de qualsevol altra professió. Ara bé, tothom està disposat a posar-se en mans d'un arqueòleg mediocre, mentre sigui el més econòmic. Per tant, un bon equip tècnic no té cap valor com a conseqüència de la nul·la demanda social provocada per la deshumanització (quina paraula més bonica per evitar altres termes com ignorància, insensibilitat o analfabetisme funcional). I aquest és el gran handicap del finançament de l'arqueologia.

Així, com a conseqüència d'aquests factors polítics i socials (sobretot socials m'atreviria a dir perquè la política, ens agradi o no, sorgeix de la societat de la qual formem part) es crea un desànim que desemboca en una realitat tangible: el treball no dóna fruits o, si més no, no dóna els mínims necessaris. Les empreses ens trobem amb una població treballadora jove que, en la majoria dels casos, no troba satisfacció en el treball, mentre que els seus, els més baixos de la zona euro però amb un dels majors costos fiscals, no motiven a treballar dur. I als pocs arqueòlegs experimentats, veritables supervivents de la selecció natural darwiniana més ortodoxa, no els podem retribuir proporcionalment als seus mèrits perquè cap client, inclosa l'Administració, no està disposat a pagar el que valen (aquesta qüestió mereixeria un article monogràfic, creieu-me). La supervivència ha estat un motiu per treballar, sí, però mai una motivació clara per fer millor la feina. I per altra banda, ¿som conscients del fàcil que és muntar una empresa però fins a quin punt es fa difícil mantenir-la dempeus a l'Estat espanyol, i més concretament a Catalunya? Més endavant se'n fan unes pinzellades, però en tot cas que ningú no se sorprengui si no es renova el teixit empresarial i el dinamisme s'esgota.

* (Arqueocat 1997-2009+)

Es fa palesa, doncs, la gran dificultat de finançament, tant històrica com actual, ja que aquesta amalgama de situacions, tant externes com internes, influeix de manera decisiva en el balanç final de resultats, manifestament deficitari, tant des del punt de vista econòmic com del de la recerca.

El client, font de finançament

El decret diu que el finançament d'una excavació va, en principi, a càrrec del promotor. Si hi ha promotor hi ha client i, per tant, hi ha finançament. Però, ¿quin tipus de client serà la font de finançament? Aquesta qüestió és bàsica per entendre la qualitat del finançament. Partim de la base que els clients o promotors de l'arqueologia són bàsicament dos: 1) el món de la construcció (client sempre obligat per la legislació) i 2) les administracions (molt sovint també obligades).

En el primer dels casos, com ja s'ha dit, el client està obligat per llei a finançar l'arqueologia corresponent a la parcel·la que edifica. L'obligació i el desinterès fan que la despesa en concepte "arqueologia" sigui percebuda com una pèrdua de diners que el constructor/promotor voldria no haver d'assumir; per tant, tria sempre el pressupost més econòmic, i les seves condicions de pagament molt rarament baixen dels 3 mesos, arribant en molts casos a terminis d'un any o més. I com més gran és la constructora/promotora, pitjors són les condicions.

Curiosament, en el cas de les administracions públiques, salvant honorables excepcions, la percepció que tenen de l'arqueologia no acostuma a ser millor que la que té el promotor/constructor privat: l'arqueologia continua sent, en la majoria dels casos, un gra imprevist i molest que apareix com a conseqüència de la gran, sorprenent i sovint descontrolada etapa expansiva dels nostres pobles i ciutats. No sé si aquesta visió negativa de l'arqueologia té res a veure amb l'incompliment sistemàtic per part d'aquestes administracions de la Llei de contractació, que acaba ofegant-nos fins a extrems inaudits. Per això no sé si és molt agosarat demanar que s'acompleixin els terminis de pagament que marca la llei (60 dies); o que, si més no, que no haguem d'ingressar l'IVA fins que no es faci efectiu el pagament de la factura (sí, sí, a sobre fem de bancs a interès zero). S'ajunta el no cobrar amb pagar el no cobrat i la situació esdevé insostenible. Històricament les condicions de pagament de les administracions públiques, i en especial dels ajuntaments, han estat un desastre per a les petites empreses, però ara, amb la "crisi", un cop s'han acabat els ingressos addicionals derivats de la construcció, han augmentat encara més els terminis de demora. Alguns ajuntaments tarden fins a 18 mesos a pagar i el deute total supera, a finals del 2008, els 30.500 milions d'euros.¹ Resumint, els ajuntaments es troben en una situació molt semblant a la de moltes empreses: descens dels ingressos, congelació del crèdit i deute engrossit. I la solució que apliquen és retardar els pagaments als seus subministradors, entre ells les empreses d'arqueologia. Tot plegat, un cercle

1. J. M. TRIPER: "La morosidad de las administraciones se triplica y ahoga a las empresas". *El Economista*, edició digital, 3-1-2009.

d'allò més viciós. Com diu J. L. Corell, responsable de l'Àrea de Reestructuraciones de Ernst & Young Abogados, "el drama de las empresas es el incumplimiento del sector público, que está abocando a las empresas a situaciones de insolvencia y a concursos de acreedores voluntarios".²

I ara us preguntareu: i per què les empreses acceptem aquestes condicions tan humiliants, arriscant-nos a fer fallida? Doncs perquè no n'hi ha d'altres. La disjuntiva és la següent: o fas tu la feina o l'empresa del costat sempre està disposada a fer-la baixant els preus fins on sigui, perquè necessita la feina igual o més que tu; la ràbia i la impotència arriba quan, en més d'un cas, el teu competidor s'ha pogut quedar amb la feina gràcies al que s'estalvia incomplint sistemàticament lleis de contractació, cobertures de Seguretat Social, plans de seguretat i salut, conveni, etc. (on són les inspeccions de treball?). I tu, amb les teves despeses fixes d'infraestructura i personal no pots renunciar a agafar feina, encara que sigui perdent diners, amb el convenciment que el futur serà millor i que podràs recuperar el deute acumulat. I llavors, quan penses que demà sortirà el sol, arriba la crisi...

El banc, ¿font de finançament?

En aquestes circumstàncies tan extremes sempre queda la possibilitat d'anar a demanar un (altre) préstec, però de què serveix un préstec si les perspectives de feina s'han vist retallades de manera dràstica en qüestió de pocs mesos, quan ja teníem creada una infraestructura amb una sèrie de despeses fixes molt difícil de desballestar d'un dia per l'altre, personal inclòs? ¿Per a què volem els diners, doncs? ¿per tapar forats? ¿per fer el forat més gros? A més, els banquers, aquells senyors que et presten un paraigua a preu d'or però te'l prenen quan plou, no es refien de les empreses d'arqueologia, perquè es tracta d'un tipus d'activitat que rarament té actius. I no els venguis la història que els teus actius els conformen un fantàstic equip humà que bla, bla, bla... La banca vol actius tangibles, embargables i subhastables si arribés el cas. Un bon equip d'arqueòlegs professionals no té cap valor per al sistema econòmic que ens regeix, un sistema totalment deshumanitzat.

No sense Hisenda

Caldria parlar també de la contribució al problema que ha generat la gran pressió fiscal existent sobre els costos salarials (la més alta d'Europa), però això sí que necessitaria un monogràfic i molta til·la per contenir la indignació. Dir només, per qui es vulgui fer una idea de la situació, que quan un treballador per compte aliè rep 1.500 € mensuals nets, l'empresa n'està ingressant 1.500 més a l'Estat només en conceptes diversos de la nòmina (IRPF, Seguretat Social, contingències comunes, etc.). El doble, efectivament, el doble, i sense comptar les baixes, els permisos, les dietes, els desplaçaments i altres imprevistos que sempre sorgeixen en el moment més oportú.

2. C. LAFAYA: "La falta de liquidez de los ayuntamientos amenaza a las empresas de servicios". *La Vanguardia*, edició digital, 12-1-2009.

Intentant dilucidar un horitzó

I a l'últim, si hi ha hagut una gran bombolla en la construcció i l'arqueologia depèn en gran mesura de la construcció, ¿no resulta lògic pensar que en arqueologia també hi ha hagut una gran bombolla? Després de veure que la caiguda de la construcció ha arrossegat l'arqueologia, ¿algú dubta encara que l'única font de finançament de l'arqueologia ha estat la construcció, fos pública o privada? L'única diferència substancial és que la construcció s'ha fet o s'hauria pogut fer (segons cada cas) un bon coixí amb els beneficis de l'últim cicle de creixement econòmic. Per contra, nosaltres, els arqueòlegs, només hem estat capaços de cavar-nos la pròpia tomba, o el que és pitjor, sembla que estem condemnats a ser uns eterns morts vivents. Entre empresaris no hem estat ni capaços d'aplicar els preus mínims de cost (no un preu/hora, sinó un preu/intervenció) ni d'imposar unes condicions econòmiques decents pel que fa al postoperatori (el promotor, però sobretot l'Administració, no són conscients encara dels costos econòmics i humans de segons quines memòries derivades de segons quines intervencions).

Així, ara ens adonem que en els últims 10/15 anys tot ha estat un somni, que tot era una il·lusió: l'arqueologia basada en les obres pràcticament està deixant d'existir, i el boom de la construcció no ens ha deixat cap nova infraestructura basada en la investigació. La major part del finançament, per tant, venia del "totxo", així d'alt i clar. Així ens ha anat, i ara ens espera una llarga travessia pel desert, sense saber si serà gaire llarga. Arribats a aquest punt, i atès que el títol d'aquest dossier és el *Finançament de la recerca arqueològica a Catalunya*, em sap greu no haver pogut parlar de recerca. Se suposava que en un moment o altre havia de fer referència a la rendibilitat de les inversions en la investigació de camp, tant en l'àmbit científic (publicacions, congressos, etc.) com en el social en general. Però el concepte "recerca" resulta una utopia inabastable si no solucionem abans els problemes exposats (que no són pocs).

Sento haver estat tan poc amable, tant en la forma com en el fons, però no expressar-me en aquests termes només hauria estat políticament correcte. Per bé o per mal, ens ha tocat viure un temps de profunds canvis que tot just acaba de començar.

Jordina Sales Carbonell

Arqueòloga
jordinasales@gmail.com

Sí, molt bé; però això qui ho paga? Reflexions de "camp" a l'entorn del finançament de la recerca arqueològica

Isidre Pastor
David Asensio

En aquesta reflexió des de l'Ad'AC abordarem preferentment la problemàtica relativa a l'àmbit de l'arqueologia preventiva, tan sols per raons estrictament quantitatives, ja que hom sap que en aquesta esfera es produeixen el nombre més elevat d'intervencions en el nostre país. En aquest camp, els arqueòlegs que estan vinculats amb l'exercici de l'activitat professional dels treballs de camp acostumen a establir una relació directa amb els representants de la promoció de les actuacions arqueològiques en què es treballa. Aquestes persones actuen com els interlocutors de la propietat o de la promoció i són, de fet, els representants dels organismes, moltes vegades privats però també públics, que en darrer terme es faran càrrec del gruix del finançament de la intervenció.

És en el marc d'aquesta casuística que a vegades es desperta una curiositat pels resultats del procés de recerca històrica de l'excavació. En aquest sentit són freqüents els comentaris com —I això de quin segle és? o bé —Heu trobat mai coses importants? o —Eren morts de veritat? —I si surten monedes d'or, qui se les queda? —Què és el més antic que heu trobat? I un seguit de preguntes estereotipades, pròpies de tota persona aliena a la professió. En definitiva, no són més que un cúmul d'interrogants propis del desconeixement de la realitat de la pròpia pràctica arqueològica i que a la majoria d'arqueòlegs ens plau respondre de manera profusa i extensa. I ho fem tant en pro de la pròpia recerca històrica, de la nostra feina com de la disciplina arqueològica. En aquest sentit, els professionals de l'arqueologia assumim de bon grat la responsabilitat i el deure d'acostar a la ciutadania la realitat de la nostra pràctica professional.

Amb tot, en moltes intervencions d'arqueologia preventiva, a mesura que passen les setmanes, a mesura que es dilata l'abast i l'entitat dels treballs de recerca arqueològica, tot l'interès que s'havia suscitat entre els representants de la propietat sobre el patrimoni arqueològic i l'arqueologia es va esvaïnt. Aquest supòsit assoleix una dimensió desmesurada a l'hora d'abordar ampliacions pressupostàries, motivades pels resultats dels treballs d'excavació i per totes aquelles tasques complementàries que es puguin requerir, des de la conservació-restauració preventiva fins a estudis i anàlisis d'antropòlegs, bioarqueòlegs i d'altres especialistes.

La descripció d'aquest procés tan característic i conegut pels professionals vinculats al món de l'arqueologia preventiva ens condueix al nucli de la reflexió que volem exposar en aquest debat. Així, si bé és cert que en el decurs de les darreres dècades una bona part de les entitats i institucions que realitzen actuacions, obres o activitats que requereixen una actuació arqueològica subsidiària s'han conscienciat que els pertoca assumir-ne la despesa en el pressupost de l'obra, encara hi ha dubtes importants sobre què és el que cal pagar, quins conceptes i quins no. En aquest sentit, hom percep que aquest plantejament no es discuteix quan es tracta dels treballs "manuals" d'excavació arqueològica, és a dir, d'extracció i documentació de les restes materials, però són molt més difícils d'entendre quan es tracta d'informes, estudis o valoracions.

En qualsevol cas, sobre el que no hi ha cap mena de dubte i que tothom hi està d'acord és que qualsevol actuació arqueològica comporta una investigació històrica i, per tant, requereix un treball de recerca posterior al treball de camp i, sobretot, la conseqüent difusió (publicació) dels resultats. I és en aquest darrer punt on falla el sistema i on apareix l'expressió que encapçala la nostra reflexió: i això qui ho paga?

A hores d'ara el promotor assumeix sempre (sovint de bon grat, altres vegades amb discussions i males cares) que ha de pagar la memòria dels treballs de camp. Però tots sabem que entre una memòria administrativa, per molt completa i acurada que sigui, i una publicació d'una monografia arqueològica hi ha necessàriament una diferència formal i un salt qualitatiu molt gran. Aquest és el pas que gairebé mai no es fa i que genera la crítica més estesa a l'arqueologia preventiva i als seus professionals: l'acusació que no fan recerca (almenys recerca "de qualitat") i que no publiquen els resultats de la seva feina.

I el problema de fons és, insistim, el del finançament i no el de la qualitat intrínseca dels arqueòlegs del món de l'arqueologia preventiva (segons alguns, uns destralers trabucaires en comparació a la finor i excel·lència dels arqueòlegs vinculats a centres de recerca o universitats). Perquè ningú no dubta que aquest treball de processar les dades de la memòria d'una intervenció preventiva (almenys de les més significatives i interessants des del punt de vista patrimonial i històric, algunes d'una magnitud extraordinària) en una publicació final (amb analítiques, estudis ceramològics aprofundits, contextualització i interpretació històrica, etc.) té un cost addicional; cost que deriva, entre altres coses, del fet que cal que el realitzi el personal tècnic acreditat. I pensar, com a solució, que siguin els investigadors dels centres de recerca o universitats del país els que assumeixin aquesta tasca, a banda de la problemàtica ètica que planteja (que no es pot defugir!), és absolutament allunyat de la realitat (d'entrada, per una raó essencial de manca de recursos humans).

En termes generals s'ha de considerar que aquests plantejaments estan secundats no sols pel col·lectiu de professionals de l'arqueologia sinó també per bona part de la societat civil, inclosos els responsables de l'administració pública i, fins i tot, per alguns agents de la promoció de les intervencions arqueològiques. Però ningú no acaba de posar fil a l'agulla.

Com a mostra exposem un fenomen que, des del nostre punt de vista, és molt significatiu. La Direcció General de Patrimoni Cultural té una línia de subvencions, amb una dotació anual rellevant, que està destinada a compensar econòmicament els promotors de la despesa que els ha comportat els treballs arqueològics. Per contra, no hi ha cap mena de programa d'ajut econòmic públic a les tasques precisament de processament de dades per a la publicació dels resultats d'aquestes mateixes intervencions. Des de l'Ad'AC plantejarem si no es podria vincular una cosa i l'altra, més tenint en compte, que de fet, atenent l'enorme cost total de moltes d'aquestes promocions (immobiliàries, infraestructures, etc.), la compensació real d'aquests ajuts és gairebé simbòlica.

En definitiva, no es tracta tant de debatre ni qüestionar ara el model de gestió i finançament de la pràctica arqueològica, sinó de posar de manifest l'interès que hi ha des del col·lectiu de professionals de l'arqueologia en "tenir clar" l'abast i el finançament de les tasques de recerca històrica i publicació dels resultats de la nostra activitat. En l'àmbit més general, som conscients que, sobre la base que els treballs de recerca arqueològica són d'interès social, atenent que el patrimoni arqueològic és un bé del conjunt de la societat, cal una implicació no exclouent de tots els agents (professionals, administracions, empreses d'arqueologia, centres de recerca i Universitat) en els processos de recerca arqueològica.

Segur que qualsevol opció que, entre tots els agents implicats, es consideri, defineixi, concreti i protocolitzi serà adequada. És molt senzill; en darrer terme, es tracta de fixar de bon principi qui paga. Perquè el fet és que amb les incerteses actuals, en molts dels casos mentre es busca, qüestiona i debat sobre qui ha d'assumir la despesa de tal analítica o de tal estudi complementari, i qui assumirà la publicació final, el que acostuma a passar és que al final no es fa. I a qui, en última instància, aquesta problemàtica passa factura és al nivell global (no d'uns agents o altres) de la pròpia recerca històrica del nostre país.

Isidre Pastor

David Asensio

Associació d'Arqueòlegs de Catalunya, Ad'AC

El Pla Integral d'Arqueologia de Catalunya (PIACAT): ¿per construir junts el futur de l'arqueologia?

Emili Junyent

Els canvis experimentats per l'arqueologia catalana des de la creació del Servei d'Arqueologia ara fa més de 28 anys, especialment evidents i significatius al llarg de les dues darreres dècades, segurament justificaven amb escreix el debat impulsat per la Direcció General del Patrimoni Cultural, amb l'objectiu declarat d'obrir una reflexió col·lectiva, capaç de generar una diagnosi prou real i un document propositiu que inspirés el futur Pla Integral d'Arqueologia de Catalunya. El neguit provocat entre arqueòlegs i arqueòlogues per l'incert present i futur del Museu d'Arqueologia de Catalunya, punta d'iceberg de la situació del patrimoni arqueològic al nostre país, també semblava motiu suficient per obrir un procés participatiu que canalitzés i desactivés el malestar creixent, especialment accentuat en el camp de la recerca bàsica o programada i també en l'arqueologia de gestió, mal dita professional.

Entre els mesos de maig i juliol es reunien les taules de treball i el mes d'octubre el Comitè Assessor, constituït en iniciar-se el procés, rebia les diferents aportacions que el 14 de gener de 2009 eren finalment presentades en públic pel conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació Joan Manuel Tresserras, qui anunciava que, abans de l'estiu, la Conselleria donaria a conèixer el Pla d'Acció Integral, veritable pla de govern i aplicació d'un nou model de gestió del patrimoni arqueològic, nascut amb la voluntat de fer els canvis necessaris per afrontar els nous reptes i posar les bases de l'arqueologia catalana dels propers anys. El conseller ens felicitava i es felicitava per la feina feta, però, això no obstant, advertia que el document del plenari no comprometia el Departament amb els seus continguts, encara que aquestos es consideraven globalment assumits.

Sis mesos després, la conselleria ha complert els terminis i el 14 de juliol de 2009, acompanyat del secretari de cultura, Eduard Voltes, i del director general del patrimoni cultural, Josep Maria Carraté, el conseller va presentar el Pla Integral d'Arqueologia de Catalunya, ara ja convertit en pla d'acció de govern, i destil·lat al llarg d'un procés iniciat la tardor de 2007, que es pot sintetitzar en tres etapes: la primera de diagnosi, protagonitzada pel Servei d'Arqueologia i Paleontologia en col·laboració amb l'Associació d'Empreses d'Arqueologia de Catalunya i l'Associació d'Arqueòlegs de Catalunya; la segona

de caràcter propositiu, canalitzada a través de les 11 comissions temàtiques o taules de treball, d'un comitè assessor i d'un plenari; i la tercera, de redacció del pla executiu a càrrec de la Direcció General del Patrimoni Cultural i la Conselleria.

Les 11 taules temàtiques o grups de treball han estat les següents: 1. L'arqueologia i la diversitat cultural. 2. L'arqueologia i la formació. 3. L'arqueologia i la difusió. 4. L'arqueologia i l'entorn professional. 5. L'arqueologia i l'ètica professional. 6. L'arqueologia i el territori. 7. L'arqueologia i la legislació. 8. L'arqueologia i la paleontologia. 9. L'arqueologia i la recerca. 10. L'arqueologia preventiva. 11. L'arqueologia i les altres ciències. Els i les assistents a les sessions de treball han oscil·lat entre 34 i 16 persones.

Malgrat les paraules del conseller afirmant que l'objectiu no havia estat "que la sardana fos més gran", el cert és que des del Departament i la Direcció General del Patrimoni Cultural totes les referències al PIACAT han estat precedides d'uns números —més de 200 participants, 80 institucions, 150 hores de debats, 11 taules temàtiques—, que deuen explicar la satisfacció del director general del Patrimoni Cultural i del mateix conseller. En realitat, aquests números no diuen res sobre la qualitat del treball de les diferents taules o d'un macroconsell assessor format per més de 40 persones. L'aportació de les diferents taules ha estat molt desigual, en alguns casos igual a zero o, encara pitjor, clarament inferior als documents de diagnosi elaborats pel Servei d'Arqueologia i Paleontologia i l'Associació d'Arqueòlegs de Catalunya; i, quan es pot considerar reeixida, ha estat gairebé sempre conseqüència d'aïllades contribucions individuals. La conducció dels debats per una empresa externa va afegir un plus de professionalitat i distància, però també de desconeixement, descriptivisme i innocuïtat. El nivell de les discussions ha estat baix, autocomplaent des de l'Administració i poc crític des del col·lectiu. Com passa sovint, una gran majoria dels assistents han passat per les sessions per escalfar cadira i deixar-se veure sense aportar-hi res a canvi, dins d'un guió amb tota probabilitat previst per l'organització, que, tot i així, es veia representada a les reunions per si de cas, per una nutrida guàrdia pretoriana a la qual, tot sigui dit, no li ha calgut intervenir.

La veritat és que són sorprenents i sospitosos aquests processos pretesament participatius i formalment quasi assemblearis, convocats per consultar i establir directrius, que són promoguts per qui ha de conèixer les necessitats, tenir criteris per prioritzar i, en definitiva, governar. Resulta igualment sospitós que quan en la vida real es retallen els pressupostos, en plena època de vaques magres, la Conselleria es dediqui a redactar grans projectes sense compromís de finançament i que, a més, ho faci a 5 o 10 anys, quan les legislatures són quadriennals i la pràctica política ens demostra tossudament que la primera cosa que fa un conseller, fins i tot, un director general, és ignorar les propostes del seu predecessor, sense que sigui necessari perquè es compleixi aquesta regla ni tan sols el canvi de color del govern de torn. Per això és obligat preguntar-se quin serà, en definitiva, el llegat Tresserras o, dit d'una altra forma, quin serà el futur de grans projectes com el Pla de Museus, el

Pla d'Equipaments Culturals de Catalunya (2009-2019) (PECCat), el Pla Estratègic del Patrimoni Arquitectònic (PEPA) o el propi PIACAT. Al parlament de presentació, el conseller no es va arronsar ni de bon tros i va argumentar que en èpoques de precarietat econòmica és bo dedicar-se a pensar i planificar.

És ben cert que ningú no pot negar que s'ha ofert a la professió l'oportunitat de reflexionar públicament i col·lectiva, però, és aquest el balanç que es pot i s'ha de fer del PIACAT? Per intentar-ho, entenem que cal referir-se a la valoració del mateix conseller, al document final i al que s'ha perdut pel camí de les propostes aprovades pel plenari.

Joan Manuel Tresserras, davant del col·lectiu i els mitjans de comunicació, va afirmar que el pla s'ha elaborat en una època de restriccions pressupostàries i ha estat concebut abans del nou acord de finançament entre la Generalitat i l'Estat, un acord —s'havia fet públic vint-i-quatre hores abans— que no resol la crisi, va dir, però sí que fa veure el panorama de forma molt més optimista, fins al punt que, pel que fa als compromisos econòmics adquirits pel PIACAT, la realitat podia arribar a superar les previsions. La Conselleria es compromet a incrementar un 15% els recursos destinats a arqueologia i arribar el 2013 als 35 milions en lloc dels 30,5 milions d'euros del 2009. No sabem si va ser l'optimisme exhibit per tots els membres del govern aquells dies per l'acord de finançament, el que portà el conseller a assegurar que el pla donava resposta al 95% de les reivindicacions del sector. El cas és que alguns mitjans de comunicació se'n van fer ressò en termes semblants i l'*Avui* (dimecres 15 de juliol del 2009) titulava un article del dia següent "Revolució arqueològica". El conseller també es va referir al tema que l'ha enfrontat amb bona part del col·lectiu, el Museu d'Arqueologia de Catalunya, per garantir que "la Conselleria no posarà en perill cap realitat existent per una quimera", en al·lusió al futur museu nacional d'història i societat, i que el MAC en sortirà reforçat en el marc del nou pla de museus.

Pel que fa al pla, presentat per Josep Maria Carraté, a més de l'esmentat increment de recursos, inclou canvis organitzatius, crea nous ens de planificació, coordinació i participació i disposa tota una bateria de mesures en els camps de la gestió, el treball de camp, la recerca, la formació i la difusió.

Les propostes referides al MAC no semblen aportar-hi res de nou, si no van acompanyades d'un canvi d'escala en els pressupostos de la institució. S'afirma que guanyarà pes en la xarxa de museus i jaciments, en la planificació, la recerca (suport a la investigació interdisciplinària, analítiques) i la gestió, inventari i conservació del patrimoni (magatzems de Pedret, Girona, i Tabacalera, Tarragona), però la veritat és que sense un increment substancial de recursos, això i res és el mateix. Bona part dels problemes de la Conselleria, de la direcció general i de la pròpia direcció del MAC, els ha generat xerrar massa i quan no tocava. Voler racionalitzar les renúncies, voler justificar les misèries actuals, ha tingut l'efecte no buscat d'alimentar polèmiques i arguments en contra d'un museu nacional català, d'un gran museu d'arqueologia a l'estil dels de les grans capitals europees amb passat colonials, i fer-ho mentre s'inauguren els

museus de referència d'Alacant, Almeria i Cartagena i es treballa en el futur Museo Arqueológico Nacional de Madrid, tots ells apostes fortes d'afirmació política, sigui autonòmica o estatal. En realitat, el somni d'en Pere Bosch Gimpera, acaronat per en Josep Guitart i en Francesc Tarrats, de convertir el MAC en el pilar bàsic de la política arqueològica catalana —patrimoni, recerca, difusió— va reviscolar els temps que van durar les conselleries de Max Canher i Caterina Mieras, sense que s'arribés a fer cap pas endavant. En la situació pressupostària actual, el MAC no pot garantir la gestió dels jaciments que ja té adscrits, ni potenciar els seus serveis centrals, ni reformar i relançar a fons la seu barcelonina; sembla evident que, amb la part que li toqui del celebrat 15% d'increment pressupostari pel 2013, tampoc no podrà fer-ho. Per altra banda, iniciatives com la Ruta dels Ibers mostren ben a la clara, malgrat que es tracta d'un projecte emblemàtic de la institució, els seus límits i les seves possibilitats reals envers el patrimoni territorial. La sensació és que des de la Conselleria se'ns està dient, tranquils, el MAC no desapareixerà; no us preocupeu, quedarà com ara. Mentrestant, els recursos es destinaran prioritàriament a un projecte nou, "políticament il·lusionant" —el futur museu nacional d'història i societat— i sense la inèrcia institucional ni la motxilla de fracassos que arrossega el MAC.

Respecte al diagrama, l'organització, la participació i la recerca, es posarà en marxa un Consell Nacional d'Arqueologia i Paleontologia amb competències propositives i per a fer dictàmens; es farà un pla per a 3 anys que el Servei d'Arqueologia i Paleontologia presentarà al Consell; es crearà una secció específica de paleontologia; es tornarà a posar en marxa el programa EXCAVA; s'obrirà una línia de subvencions d'1.000.000 € a l'any per fer visitables els jaciments arqueològics i es destinaran 300.000 € a dotar beques predoctorals, 2+1 anys de durada, que gestionarà l'AGAUR i amb les quals es vol posar en valor la informació "adormida" en forma de memòries generades per l'arqueologia de gestió. En un altre ordre de coses, s'actualitzarà el Decret d'Intervencions Arqueològiques i Paleontològiques; s'elaborarà un manual d'estil per a les memòries de les excavacions i es garantirà l'accés públic a la informació; s'incrementaran les subvencions a les excavacions preventives i es pretén arribar a cobrir el 70% de les despeses de direcció; s'establirà un plec de condicions tècniques per a les empreses, una llista de preus indicatius, un codi deontològic i mecanismes d'habilitació i d' inhabilitació de les empreses, s'afavorirà la creació d'un col·legi professional i s'impulsarà un protocol d'actuació en les intervencions arqueològiques, d'acord amb la normativa vigent i fruit del diàleg entre l'administració, el món de l'arqueologia i les diferents comunitats religioses.

I què és el que s'ha perdut pel camí de les propostes del plenari? Tot i que no neguem, òbviament, la bondat de moltes mesures destinades a actualitzar, agilitzar protocols i procediments i a millorar la transparència i la circulació d'informació, el programa d'actuacions presentat està greument condicionat per la precarietat pressupostària i, el que és més greu almenys al nostre entendre, una manca de voluntat política, que fa el PIACAT molt més vulnerable als

efectes de la crisi. És quelcom més que una anècdota i serveix per entendre què volem dir: un conseller, durant la visita a un jaciment arqueològic bé cultural d'interès nacional, resumeix les reflexions que li suggereix el BCIN i el projecte de presentació al públic aconsellant als investigadors que el que han de fer és relacionar-lo amb el sector agroalimentari. Es pot afirmar que el PIACAT ha acabat assumint tot allò que era —diguem-ne— “normatiu i barat” i que s’han quedat en el document del plenari les propostes més ambicioses, amb rerefons legislatiu i polític i fortes implicacions econòmiques. El patrimoni arqueològic català no existeix com a producte turístic, malgrat que Catalunya és una de les principals regions turístiques del món. La nostra classe política continua sense creure que el patrimoni arqueològic és un veritable recurs turístic generador de riquesa amb un enorme potencial reequilibrador del territori i, en conseqüència, desconfia perquè veu despesa i no inversió. És més, sembla ignorar el greuge comparatiu que suposen les fortes apostes pel patrimoni arqueològic —aules arqueològiques, centres d’interpretació, museïtzació de llocs, parcs arqueològics i museus— efectuades en altres comunitats per les diputacions i els governs autonòmics, Castilla y León, Castilla-La Mancha, Galícia, Astúries, Cantàbria, Euskadi, Andalusia, Múrcia; només a tall d'exemple, ja ens hem referit als més prestigiosos museus creats recentment a l'Estat espanyol i sense voler acaplarar, és prou explícita la referència a la Red de Parques Arqueológicos de Castilla-La Mancha o la Rede Galega do Patrimonio Arqueolóxico o a noms com el Museo de las Villas Romanas, La Olmeda, Atapuerca, Cerro de las Cabezas, Segòbriga, Carranque, Neixón, San Cibrán de Lás, Chao Samartín, Teverga, la neocueva d'Altamira, Ekain, Castellón Alto... Nosaltres vàrem participar en la taula 3, “L’arqueologia i la difusió”, amb la presència més nombrosa i les conclusions més elaborades i ambicioses. Entre moltes altres propostes, es demanava modificar la Llei del patrimoni cultural català per introduir les figures de centre d’interpretació i de parc arqueològic, seguint el pas d’altres comunitats autonòmiques, i potenciar una xarxa pública de jaciments seleccionats d’acord amb diferents criteris de prioritització. Res de res. També continua resultant poc més que impossible l’acció coordinada entre diferents departaments i es queden curtes les propostes de col·laboració i accions conjuntes amb la Direcció General de Recerca i són quasi invisibles les encetades amb la de Turisme.

En definitiva, ni han estat assumides el 95% de les propostes del col·lectiu, ni s’ha produït una “revolució arqueològica”, ni ens trobem davant d’un nou model de gestió del patrimoni arqueològic. El PIACAT tindrà els seus efectes benèfics: engreixarà la màquina i marcarà els propers anys de l’arqueologia catalana. També haurem d’agrair que en lloc de vendre fum, en aquest cas, s’hagin explicitat els compromisos econòmics, tot i que els considerem decebedors.

Emili Junyent
Universitat de Lleida
ejunyent@historia.udl.cat

Conclusions de la taula de recerca (PIACAT)

Les conclusions extretes de la taula de recerca s’engloben en tres apartats:

- 1) Responsabilitat i finançament de la recerca.
- 2) Aspectes metodològics.
- 3) Planificació.

1. Responsabilitat i finançament de la recerca

La Generalitat haurà de fixar els objectius i les prioritats de la política de recerca arqueològica amb les dotacions econòmiques corresponents. Aquestes s’inclouran en el Pla General de Recerca i Innovació. A més, es considera important l’existència d’una arqueologia internacional catalana, entesa com a promoció de la cultura catalana.

La responsabilitat de la recerca arqueològica està compartida per la Direcció de Recerca i la Direcció General del Patrimoni Cultural, per això és imprescindible una relació estreta entre ambdues institucions; cal trobar un marc de col·laboració, de coordinació, fins i tot la creació de línies conjuntes d’actuació de finançament i de qualificació.

Es consideren agents de la recerca aquelles entitats que tenen com un dels seus objectius la recerca, recollit en els seus estatuts, així com aquelles empreses que desenvolupen una activitat arqueològica. A més, es considera imprescindible que la Generalitat establis un sistema d’avaluació i habilitació de la recerca permanent d’aquests agents.

Pel que fa al finançament de la recerca, s’indica que ha de ser una responsabilitat principalment de l’Administració però sense oblidar la recerca de recursos privats.

Així mateix es proposa que la Direcció General de Recerca:

- a) Defineixi àrees prioritàries d’actuació, específicament en el camp de l’arqueologia.
- b) Faci públics els comptes del que globalment s’inverteix en les diferents àrees del coneixement.
- c) Considerar el paper de l’arqueologia en un marc d’internacionalització de la nostra recerca i de relacions exteriors de Catalunya com a nació.
- d) La DGC ha de plantejar a la DGR quins eixos de recerca caldria finançar i que en justifiqui la necessitat.

2. Aspectes metodològics

Pel que fa als aspectes metodològics es diferencien dues parts:

- a) S’hauria de crear un protocol que establis l’obligatorietat d’aplicar tècniques i mètodes unificats de recollida de mostres, de registres estratigràfics, d’inventari de materials i de documentació gràfica i visual.
- b) Facilitar l’accés a la informació íntegra que genera tota actuació arqueològica, així com l’accés a la informació i als materials.

- c) Utilitzar tots els mitjans que ens ofereixen les tecnologies de la informació.

Per això es demana a la Direcció que treballi en l'elaboració del protocol i d'un llibre d'estil.

Altres punts a destacar:

- Necessitat de tria i avaluació dels materials.
- Elaboració d'un llenguatge i una forma de presentació de dades unificats, de manera que la documentació sigui utilitzable independentment per qualsevol investigador.
- Publicitat immediata d'informes i memòries.
- Instar a la definició de protocols clars i realistes.

3. Planificació

La planificació d'una política arqueològica ha de ser una de les obligacions conjuntes de les Direccions de Recerca i de la de Patrimoni Cultural.

És imprescindible un sistema de:

- a) Habilitació. Per a tothom.
- b) Avaluació. De tothom.

L'un i l'altre corresponen a l'administració competent en qüestions de patrimoni, al CCiMC i possiblement a l'AGAUR.